

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان:

تبیین جایگاه برنامه های عملی

تاریخ سخنرانی: ۱۳۸۹/۱۲/۱۲

کد سخنرانی: ۰۸-۱۳۸۹۱۲۱۲

پایگاه ندای پاک فطرت

www.nedayepakefetrat.ir

  @nedayepakefetrat

فهرست

۳	چיستی و لزوم برنامه‌های عملی
۳	منشا شبهه در مورد برنامه عملی
۳	پاسخ شبهه
۴	سابقه برنامه عملی
۵	علت محدود بودن استفاده‌کنندگان از برنامه‌های عملی در گذشته
۵	برنامه‌های تربیت نفس نشان‌دهنده اعجاز و جامعیت اسلام است
۶	عظمت قم
۶	هر علمی نیاز به متخصص دارد
۷	ویژگی استاد تربیتی
۷	پیشرفت در امور مقدماتی در اثر جدیت در برنامه‌ها
۸	مطالعه جدی جزوه فطرت
۹	کتاب شرح حدیث عنوان بصری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ وَ لَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ

نَسْتَعِيدُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ. اللَّهُمَّ وَفَّقْنَا لِمَا تُحِبُّ وَ تَرْضَى

اللَّهُمَّ الْعَنِ أَوَّلَ ظَالِمٍ ظَلَمَ حَقَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، وَ آخِرَ تَابِعٍ لَهُ عَلَى ذَلِكَ، اللَّهُمَّ الْعَنِ الْعِصَابَةَ الَّتِي جَاهَدَتْ الْحُسَيْنَ، وَ شَايَعَتْ وَ بَايَعَتْ وَ تَابَعَتْ عَلَى قَتْلِهِ، اللَّهُمَّ الْعَنَّهُمْ جَمِيعاً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا لَكَ يَوْمَ الدِّينِ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ.

چیستی و لزوم برنامه‌های عملی

حقیر قصد داشت که از این جلسه برنامه‌های عملی را [بگویند و] اگر خداوند عنایت کند وارد برنامه‌های عملی بشویم و وارد حقایق معانی الفاظ عبارات بشویم که در واقع تمام بحث‌های نظری مقدمه هستند. منتها به ذهنم رسید که قبل از بیان این برنامه‌ها یک پاسخ مختصری راجع به آن شبهه‌ای که ای بسا به ذهن بعضی از عزیزان بیاید که اساساً برنامه عملی یعنی چه و در مسائل اخلاقی یک کتاب اخلاق را می‌خوانند، واجبات اخلاقی و محرمات اخلاقی را می‌شناسند و کار تمام می‌شود! حال این که این برنامه در کجای شرع مقدس آمده است و همه مسائل در شرع بیان شده و همه این‌ها برنامه هست و برنامه دیگر در مورد تربیت نفس یعنی چه؟!

منشا شبهه در مورد برنامه عملی

این شبهه در واقع از آن قضیه ناشی می‌شود که در مثال آورده‌اند مارگزیده از طناب سیاه و سفید می‌ترسد. گروه‌های انحرافی، عرفان‌های کاذب، اشخاص منحرف و شیادان مزدور از سوی دشمنان دین با برنامه‌های کذا و کذای خودشان اثرات بسیار سوئی را در جامعه ایجاد می‌کنند و در واقع هدفشان ملمس کردن همان برنامه‌های صحیحی است که بر اساس کتاب و سنت معصومین علیهم‌السلام است، تداعی می‌شود که وقتی صحبت از برنامه می‌شود آن برنامه‌های مضرری که اثرات سوئی دارد [به ذهن می‌آید].

پاسخ شبهه

در حالی که این طور نیست؛ دین ما اصلاً سراپا برنامه هست و این سفارش اکید مولای متقیان حضرت علی علیه‌السلام است که در تمامی امور نظم داشته باشیم. و این برنامه‌هایی را که بزرگان در راستای تربیت نفس و تهذیب نفس بر

اساس کتاب سنت تدوین و تنظیم فرموده‌اند یک امر ابداعی نیست و یک چیز تازه‌ای نیست و یک چیزی نیست که من در آورده باشم. این‌ها همه مبنای آیات و روایات دارد. این‌ها را فقهای عظیم‌الشان ما بر اساس آیات و روایات استنباط کرده و تدوین نموده‌اند.

این اعجاز قرآن و کلام معصوم علیه‌السلام را نشان می‌دهد که این قدر توانایی دارد که در هر بعدی از برنامه‌های زندگی انسان بتواند برنامه بدهد و روی نظم خاصی بتواند قرار بگیرد. این قدرت فقهای دین ماست که این کار را انجام می‌دهند. همان رساله عملیه‌ای که ما از مرجع تقلیدمان داریم این خودش برنامه‌ای است؛ منتها در یک محدوده خاصی که ما در عبادات و مطهرات و در برخی از مسائل زندگی [استفاده می‌کنیم]. دین ما ظرفیتش وسیع‌تر از این‌هاست. همان [علم] نحوی را که در ادبیات یک مباحث پراکنده‌ای است، در آیات و روایت، متخصص در آن نحو آمده این‌ها را طوری تنظیم کند که قابل استفاده برای همه باشد و به صورت قوانین مدونی در بیاید.

امروز جامعه ما در یک وضعیتی است که در مسائل اخلاقی و تربیت روحی، نیاز به یک سری برنامه‌های مدون و قابل دسترسی دارد که از آن نتیجه بگیرد. این برنامه تربیت نفس یک چیز تازه و بدعت نیست.

سابقه برنامه عملی

اولین برنامه را خداوند متعال به عنوان اولین مربی تربیت نفس، به رسول خود حضرت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم داد. دستورالعمل‌های تربیتی که بسیار مدون و منظم و قابل اجرا است و بزرگان ما این حدیث را که حدیث معراج نام دارد توضیح داده‌اند و بر اساس آن حدیث چه برنامه‌های دقیق و منظم تربیتی را تنظیم فرموده‌اند. حدیث معراج سراپا دستورالعمل تربیتی نفس است که تنظیم شده است. خود پیامبر صلوات‌الله‌علیه‌وسلم با وجود این [برنامه]، همه امت اسلامی، هر کسی را در یک محدوده خاصی تربیت می‌فرمودند و اصحاب خاص را تربیت خاصی می‌کردند. خود مولا امیرالمومنین علیه‌السلام برخی از اصحابش [را همین‌طور تربیت می‌کردند]؛ ائمه علیهم‌السلام [همین‌طور]؛ امام صادق علیه‌السلام عنوان بصری را تحت یک برنامه‌ها و دستورالعمل‌های تربیتی منظمی تربیت فرموده بودند که الآن همان حدیث عنوان بصری را، بزرگان مخصوصاً حضرت آیت‌الله تحریری که متخصص در این امر هستند، به نحو زیبایی باز کرده و در آنجا مراتب تربیت نفس و برنامه‌اش را بیان فرموده‌اند.

در گذشته بزرگان و فقهایی داشتیم که رساله خاصی برای تربیت نفس داشتند که ما از آن‌ها به لحاظ ضیق وقت گذر می‌کنیم تا به اصل مطلب برسیم.

پس اینکه برنامه به چه دردی می‌خورد؛ برنامه همان مباحث پراکنده‌ای است که در کتاب و سنت به دلایل خاصی به آن روش بیان شده است؛ این‌ها را یک متخصص فقیه، طوری تنظیم می‌کند که قابل استفاده نیازمندان مربوط به آن باشد.

علت محدود بودن استفاده‌کنندگان از برنامه‌های عملی در گذشته

منتهی در گذشته به لحاظ خفقان و به لحاظ دوری مردم و عدم دسترسی عامه مردم به بزرگان، عده خاصی توفیق پیدا می‌کردند از محضر آن‌ها استفاده کنند. در سطح مرحوم علامه طباطبایی می‌توانست از محضر مرحوم قاضی استفاده کند. در سطح امام خمینی پیدا می‌شد که از آیت‌الله شاه‌آبادی رضوان‌الله‌علیه استفاده کند. استاد خیلی سطح بالا و شاگرد هم خیلی سطح بالا؛ لذا دستورالعمل‌های تربیت نفس سیر الی‌الله در گذشته در یک سطح بالا و خاصی بودند. امروز به برکت انفجار نور که استعدادها در عامه مردم باز شده و مورد استقبال عمومی قرار گرفته یک وضعیت جدیدی را پیش آورده که بزرگان دین ما همچنان که در سایر مسائل و نیازمندی‌های جامعه کار می‌کنند؛ الآن دین ما و فقهای عظیم‌الشأن ما خودشان را آماده کرده‌اند برای مشکلات و نیازهای اقتصادی در دنیا برنامه تنظیم کنند.

برنامه‌های تربیت نفس نشان‌دهنده اعجاز و جامعیت اسلام است

[حالا اگر] ما بگوییم این برنامه‌ها بدعت هستند [در اشتباه هستیم]، این‌ها اعجاز قرآن ما را نشان می‌دهند، عظمت قدرت فقهای ما را نشان می‌دهند که این توانایی را دارند که به پیچیده‌ترین مشکلات اقتصادی که پیش می‌آید، راهکاری نشان بدهند که قابل اجرا باشد و مردم از آن نتیجه بگیرند. در مسائل نظام، خود قانون اساسی یک برنامه حکومتی است. ما بگوییم است بدعت است؟! قانونی که به وسیله فقهای عظیم‌الشأن ما و بر اساس آیات و روایات استنباط شده و این قانون و مدیریت کشور تدوین و تنظیم شده است، حالا آیا این بدعت شده؟! همان علم اصول که پایه استنباط احکام فقهای ما است، مرحوم آیت‌الله وحید بهبهانی رضوان‌الله‌تعالی‌علیه، انقلابی راه انداخت که قبل از زمان ایشان به لحاظ اقتضای زمان اوایل غیبت حضرت، نیازمندی‌های مردم طوری بود که زندگی مردم در حد خود، بر ظواهر احادیث می‌چرخید و نیازی نبود که به مسائل جدیدی که در زمان معصوم علیه‌السلام نبود، از متون روایات و آیات، برنامه استنباط شود. این بزرگوار و این فقیه عالی‌قدر چه سختی‌ها کشید تا این که توانست یک انقلابی به راه بیندازد و اثبات کند که ما همین اصول و قوانین استنباط احکام را از متون خود قرآن گرفته‌ایم. از متون خود احادیث گرفته‌ایم و بدعت نیست. فقیه است و اجازه استنباط دارد و بر اساس قوانین استنباط، نیاز جامعه را تدوین و تنظیم می‌کند و برنامه‌اش را مشخص می‌کند و مشکل این انسان را حل می‌کند.

عظمت قم

ما قم را کم نگیریم. قم ویژگی‌های منحصر به فردی دارد. ویژگی‌هایی که معصومین علیه‌السلام در باره نقش قم در آخرالزمان فرموده‌اند. از آن زمان عظمت و ریشه در اصالت فقه‌های در قم مطرح بوده و در دنیا روزبه‌روز نقش فقه‌های قم دارد بیشتر روشن می‌شود. بنده قصد داشتم در مورد خود قم بیشتر صحبت بکنم. این را هم بگویم که بیش از شصت و چند نفر از اصحاب معصومین علیهم‌السلام و از اصحاب خاص و مورد وثوق معصومین علیهم‌السلام در خاک قم مدفون است که در زمان حیاتشان ارتباط مستقیمی [با ائمه علیهم‌السلام] داشتند. اصلاً ریشه مردم قم برمی‌گردد به یکی از اصحاب خاص حضرت مولای متقیان علی علیه‌السلام که نسل او هم در تاریخ به حضرت هود پیامبر می‌رسد که این‌ها انسان‌های اصیلی هستند. اینچنینی که شیعه در آنجا دارد نشر و نمو می‌کند و این قدرت و توانایی را دارد که فقهایی تربیت کند که این فقها که آنچنان دین در آنها هضم شده که به راحتی می‌توانند هرگونه سؤال و مشکل را که در هر گوشه‌ای از جهان پیش بیاید برنامه دهند و نظریه‌ها و تئوری‌ها را تبدیل به عمل کنند و قابل استفاده عملی و نتیجه‌بخش باشد.

هر علمی نیاز به متخصص دارد

برنامه برای تربیت نفس یعنی چه و این‌ها چه هستند؟ حالا بگذریم از قضیه و جریان حضرت موسی که پیامبری اولوالعزم و با آن عظمت و با آن اعجازها و جریاناتی که در قرآن آمده است؛ اما در مسئله خاص تربیتی به آن معنای خاصش می‌بینیم که به دنبال جناب حضرت خضر است، آن هم چه جور! [این] پیامبر اولوالعزم [طوری] به دنبال حضرت خضر است که [باید توجه کرد] که چه خبری در راه است که این چنین به دنبال جناب خضر است که آن دستورالعمل‌های خاص را بگیرد! این‌ها ریشه قرآنی دارد. چطور ما برای تربیت بدنمان یک برنامه خاصی می‌خواهیم که نرمش را از کجا شروع کنیم؛ تغذیه‌اش چه جور باشد؛ برنامه‌اش باید چطور باشد و چه موقع ورزش بشود. برای نفس که این قدر ظریف و لطیف و پیچیده است، بگویند که دیمی است و بردارید و این چیزها را بخوانید و اصلاً برنامه می‌خواهید چه کار؟! این مطلب اصلاً منطقی نیست. این حکم عقل است. ما برای یک نجاری باید چند روز دوره ببینیم و یا برای سیم‌کشی و یا برای هر کاری؛ ولی برای تربیت نفس دیمی و هر چه که می‌خواهد باشد!

این شبهه که برنامه می‌خواهد چه کار و برای چی است، پاسخ خیلی واضح و روشن است؛ اما همین طور که نفس بسیار پیچیده است و تربیت بر اساس سیر الی الله بسیار پیچیده‌تر از آن [است و] به همان اندازه اهمیت دارد.

ویژگی استاد تربیتی

ویژگی‌های استاد تربیتی هم فوق‌العاده سخت و دقیق است و این طور نیست که هرکسی ادعا کند که می‌تواند کسی را تربیت کند. ویژگی‌هایی را در روایات داریم. خود قرآن به تناسبی اشاره فرموده و بزرگان این‌ها را به صراحت فرموده‌اند.

یکی از ویژگی‌های استاد این است که فقیه باشد. اجازه استنباط داشته باشد تا وقتی برای کسی دستورالعمل می‌دهد اجازه داشته باشد که تشخیص بدهد که من در شرایط روحی این شخص چگونه آن حکم الهی را در اینجا اجرا کنم و بر اساس کدام روایت و حکم این نسخه را تنظیم کنم. لذا بر اساس این قاعده [این کار] از مثل این ناچیز بر نمی‌آید که دست به این کار مهم بزنم؛ ولی از آنجایی که اقتضای زمان ما طوری شده که به لحاظ اقبال عامه یک وضعیتی خاصی پیدا شده، بزرگان یک تربیتی دادند که این مشکل به نحوی به حداقل برسد. کما اینکه در امورات دیگر هم همین طور است. یک قاضی محکمه باید یک فقیه مسلمی باشد. با آن شرایط خاص و سختی که برای یک قاضی محکمه بیان شده است؛ اما به لحاظ اقتضای زمان طوری شده است که در همه مناطق افرادی در یک محدوده‌های خاصی در تشکیل پرونده و در اجرای بعضی موارد خیلی ابتدایی با آن خصیصه‌های لازم یک مراحل را اجازه دارند که انجام بدهند. وگرنه در مقام اجرای حکم و صدور حکم یک نظارت [خاص] و یک فقیه جامع‌الشرایطی را می‌خواهد. کما این که در اطبا حق بر این است که مریض را یک طبیب حاذق معاینه کند و تجویز نسخه کند، اما از بس که شرایط و وضعیت خاصی پیدا شده، تربیتی داده شده که مراحل مقدماتی را یک دانشجوی عزیز، یک شرایط خاصی را انجام بدهد تا مرحله اصلی که می‌رسد به نظر خود این طبیب حاذق برسد. حالا این مشکل، شرایط خاص خودش را دارد و در مسائل تربیتی نفس هم از این قبیل مقوله است و این طور نیست که هر بی‌سو و پایبی مثل این ناچیز بلند شود و برنامه بدهد و یا مثلاً یک تربیت روحی مخصوص الی الله داشته باشد. ما فقط مقداری که در خدمت عزیزان هستیم، یک سری برنامه‌های مقدماتی را عرض می‌کنیم. چون برنامه‌های مقدماتی که در یک محدوده عمومی است و اجازه بزرگان در این محدوده داده شده که با یک احتیاط خاصی و با یک رعایت ملاحظات خاصی عرض می‌شود.

پیشرفت در امور مقدماتی در اثر جدیت در برنامه‌ها

پس از آن، هرکسی این برنامه‌ها را به تناسب استعداد خودش خوب بتواند عمل بکند، طبیعی است که [در اثر] مقدار توجه و جدیت در این عمل و برنامه‌ها یک تأثیرات باطنی ایجاد خواهد شد. یک چیزهایی را که قبلاً به آن توجه نداشت و یک چیزهای جدیدی در احساس خودش و یک شکوفایی‌هایی از درون به فضل الهی پیدا خواهد شد که این

عده از عزیزان که احساس کردند که چیزهایی را دارند متوجه می‌شوند به برکت همین برنامه‌های مقدماتی بسیار ابتدایی، آن وقت وقتی مراجعه بفرمایند خدمت‌شان هستیم و این جلسات سؤالات که هست مربوط به این قسم از سؤالات است؛ نه یک سری سؤالات شخصی و یک سری سؤالات فرعی؛ که وقتی هم که عزیزی که دارند کار می‌کنند و واقعاً یک چیزهایی متوجه می‌شوند وقت آنها هم گرفته شود. این درست نیست. هرچند که ما اخلاقاً در خدمت عزیزان هستیم و هر سؤالی که مطرح می‌شود [پاسخگو] هستیم، اما عزیزان هم خودشان رعایت فرمایند که از این به بعد که این برنامه‌ها گفته شد، آن عزیزی که خوب برنامه را عمل می‌کنند، در هر خطی بالاخره یک چیزهایی را متوجه شدند و یا حتی اگر یک وقتی حتی متوجه نشدند بعد از مدت زمانی، در وقت پاسخ به سؤالات حضوری خدمت‌شان هستیم تا ببینیم که اگر این عزیزان استعدادشان شکوفا می‌شود این‌ها را به بزرگان و اساتید صاحب‌نظر که به لحاظ کمبود وقت‌شان، نمی‌رسند که عامه افراد را قبول کنند و فقط افرادی را که مستعد هستند می‌پذیرند و هم [به علت] اینکه این عزیزان بهتر بتوانند از آن‌ها استفاده کنند و هم آن عزیزان آن‌ها را بپذیرند، [معرفی کنیم]. این هم مختصر توضیحی بود در مورد پاسخ به شبهه‌ای که گاهی اوقات وقتی صحبت از برنامه شد اگر به ذهن کسی بیاید ان شاء الله که این رفع شود.

مطالعه جدی جزوه فطرت

خواهش دیگرم این بود که این جزوه‌ای را که عرض کردیم این سروران و این عزیزان تهیه کنند و به طور جدی مطالعه بفرمایند. البته این جزوه [به صورت] کتاب نیست. عزیزان یادداشت‌ها را جمع کرده‌اند و جزوه‌ای شده است. هر مقداری که بتوانید متوجه شوید کفایت می‌کند. این را به دقت مطالعه کنید که هم زمینه استعداد ذهنی نسبت به برنامه‌ای که ما عرض می‌کنیم آماده شود و هم آمادگی برای برنامه‌هایی که عرض می‌شود و نحوه استفاده از آن‌ها بیشتر به دست عزیزان بیاید و هم اینکه از وقت‌مان حداکثر استفاده را کرده باشیم. چون در ارتباط با این برنامه وقتی وارد عمل شدیم سؤالات خاصی پیش خواهد آمد. از آن لحظه که درگیر با نفس شدیم یک سری سؤالاتی در هر کسی به تناسب حالات خودش پیش خواهد آمد که سعی شده که آن سؤالات در آن جزوه به مقدار لازم توضیح داده شود، که اگر عزیزان به دقت مطالعه بفرمایند، دیگر احتیاجی به مراجعه بیشتر نمی‌شود و از وقت حداکثر استفاده را می‌کنیم. و دلایل دیگری هم هست که این جزوه را ما به عزیزان پیشنهاد می‌کنیم که حتماً این جزوه را تهیه بفرمایند و به دقت مطالعه بفرمایند، که برای نحوه برنامه‌ریزی‌مان هم ان شاء الله اعم از آفت‌هایی که در ریاضت پیش می‌آید چه توفیق‌هایی که پیش می‌آید از این جهت هم ان شاء الله روشن تر باشد.

کتاب شرح حدیث عنوان بصری

بعد از این جزوه، کتابی که تحت عنوان حدیث بصری است، همان کتابی که آیت‌الله تحریری این را هم شرح داده است، حتماً مطالعه بفرمایید که ان شاء الله تعالی از جلسه بعد اگر خداوند توفیق بدهد وارد برنامه‌ها بشویم.

پایگاه ندای پاک فطرت

www.nedayepakefetrat.ir

  @nedayepakefetrat